

вання над ними, осуд негідних дій і вчинків та ін. Засвідчено певні відмінності використання негативномаркованих одиниць в обох мовах: частотність уживання, різні фонові знання й асоціації у представників цих народів, особливості словотворення таких слів і фразем тощо.

Результати дослідження стануть у нагоді фахівцям у процесі викладання стилістики, лексикології, фразеології, а також у перекладознавчій практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Вид. центр “Академія”, 2006. – 424 с.
2. Михальченко М. М. Імплікатури як засіб вираження категорії оцінки / М. М. Михальченко // Східнослов’янська філологія : зб. наук. пр. – Вип. 16. Мовознавство – Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2009. – С. 217–223.
3. Стишов О. А. Зниженорозмовні фразеологізми в мові сучасних українських мас-медіа / О. А. Стишов // Лінгвістика – Луганськ : Вид-во ЛНПУ імені Тараса Шевченка “Альма-матер”, 2006. – № 1 (7). – С. 73–86.
4. Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстантивізація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х років) / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 2002. – № 4–5. – С. 34–39.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ЇХ УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ЛУ – “Літературна Україна”
УМ – “Україна молода”
ШП – “Шлях перемоги”
МУ – “Молодь України”
УС – “Українське слово”

Ч.-Т. – “Час-Тіме” (газета)
Б. – “Березіль” (журнал)
S – The Sun : Режим доступу :
<http://www.thesun.co.uk>

ГАЗЕТНИЙ СТИЛЬ ТА ЙОГО ОЗНАКИ

МОСКАЛЮК Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження функціональних стилів посідає важливе місце в сучасній лінгвістиці, яке не втрачає своєї актуальності, оскільки система функціональних стилів перебуває в процесі постійного розвитку [2, с. 16; 12, с. 63]. Інколи межі стилів визначити нелегко, а стилі важко відокремити від жанрів, особливо, коли йдеться про газетний стиль.

Мета статті: порівняти різні точки зору щодо статусу газетного стилю у сучасній лінгвістиці й визначити його місце в системі функціональних стилів.

Завдання статті: розглянути поняття стилю та жанру, сфери використання і призначення газетного стилю, його ознаки й характеристики, функції газетного стилю, жанри й підтипи газетних текстів.

Зважаючи на з позамовні умови і цілі спілкування в тій чи іншій сфері суспільної діяльності, виділяють дискурс науковий, офіційно-діловий, газетно-публіцистичний, розмовно-повсякденний [7, с. 234]. Наведені типи дискурсу збігаються з функціональними стилями.

На думку І. Р. Гальперіна, необхідно розрізняти публіцистичний стиль і стиль газет. У межах публіцистичного стилю він виокремлює: ораторський підстиль промов і виступів, підстиль есе, а також підстиль газетних і журнальних статей [5, с. 405]. У межах газетного стилю І. Р. Гальперін виділяє такі основні підстилі: підстиль газетних повідомлень, підстиль газетних оголошень, підстиль заголовків, а також підстиль редакційних статей [6, с. 295-298]. Автор зазначає, що газетний стиль англійської літературної мови виник унаслідок виокремлення із публіцистичного стилю форми інформаційних повідомлень, і зауважує, що кожний з цих двох стилів мовлення має певну мету, яка визначає його функціонування і мовні особливості. Так, метою газетного стилю є інформування, реклама; метою ж публіцистичного стилю – переконання, заклик до дії, оцінка фактів дійсності та ін. [5, с. 343].

І. В. Арнольд наполягає на виділенні газетного стилю, який обслуговує сферу засобів масової комунікації [1, с. 265]. Якщо брати до уваги особливості функціонування мовних засобів та їхні контекстні стилістичні значення, то існування газетного стилю не викликає сумніву. Проте М. М. Кожина зауважує, що газетний стиль є різновидом публіцистичного стилю. Дослідниця вважає, що публіцистичний стиль настільки розростається і розгалужується, що його різновиди можуть називатися окремими стилями, а саме: газетним, журнальним, телевізійним тощо [8, с. 179-180].

О. М. Мороховський, О. П. Воробйова, Н. І. Лихошерст і З. В. Тимошенко поділяють погляд щодо існування публіцистичного стилю [13, с. 257-258]. Цю точку зору підтримують й інші українські лінгвісти, а саме: О. Д. Пономарів [10, с. 12], а також Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько [9, с. 270]. А. М. Васильєва [4, с. 48] та М. П. Брандес [3, с. 148] виділяють газетно-публіцистичний стиль.

Публіцистика є проміжною сферою художнього, ділового і наукового спілкування. Вона синтезує частину функцій, мовних ознак і засобів перелічених стилів. До основних сфер використання газетного стилю належать такі: громадсько-політична, економічна, суспільно-культурна. Отже, газетна публіцистика висвітлює події та явища, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя, насамперед у політиці, економіці й культурі. Основне призначення цього стилю – це сприяти розв'язанню суспільно-політичних питань, інформувати читачів, переконувати, пропагувати певні ідеї тощо.

Отже, у сучасній лінгвістиці існує полеміка щодо статусу газетного стилю, оскільки деякі дослідники переконані, що він є різновидом публіцистичного стилю, інші ж розглядають його як окремий функціональний стиль. Ми поділяємо точку зору І. Р. Гальперіна, М. М. Кожини та І. В. Арнольда щодо окремого статусу газетного стилю, який представляє сфери масової комунікації.

Сфери використання та призначення газетного стилю вплинули на формування його провідних ознак, до яких належать: об'єктивність, достовірність, повнота й оптимальність інформації; оперативність і динамічність;

спрямованість на новизну й актуальність; політична, суспільна, морально-етична оцінка того, про що пишеться; простота, доступність і логічність викладу думок; переконливість; поєднання документально-фактологічної точності викладу інформації з емоційною експресивністю та образністю художнього бачення тієї чи іншої проблеми і т.д. [3, с. 150].

Однією з провідних функцій газетного стилю є інформативна функція, зумовлена прагненням повідомити найсвіжіші події. Другою провідною функцією є агітаційно-пропагандистська, чи функція впливу, спрямована на формування світогляду читача [8, с. 180]. Ще однією функцією цього стилю є емоційно-експресивна функція, яка реалізується, перш за все, у лексиці (у новизні значень, яка виникає завдяки розширенню лексичної сполучуваності), а також в особливостях використання синтаксичних засобів тощо [3, с. 151]. Інколи виділяють також освітню, виховну та гедоністичну, або розважальну, функції.

Газета відрізняється своєрідністю умов її написання, адже вона створюється в короткий строк, іноді навіть відсутня можливість довести до ідеалу опрацювання мовного матеріалу. Крім цього, газета створюється не одним журналістом, а великою кількістю кореспондентів, які готують свої матеріали незалежно один від одного. Такі ознаки газетного стилю, як сьогочасність й орієнтація на новизну, зумовлюють швидкі зміни в мовному наповненні газетних текстів [9, с. 274-275].

У загалом газетне мовлення неоднорідне, оскільки включає загальноповживану лексику, книжні й розмовні слова, а також наукову, офіційно-ділову, суспільно-політичну термінологію, спеціальну лексику різних галузей знань та професій, іншомовні запозичення й інтернаціоналізми. Численні дослідження лексики газетного стилю доводять, що виявлено активну тенденцію до вживання зниженої лексики, молодіжного сленгу, що свідчить про розмивання меж між стилями [11; 1].

У газетному стилі широко використовуються власні назви (географічні назви, назви установ та організацій, точні найменування подій, учасників і місць), залучаються афоризми, прислів'я та приказки. Більше того, газетному мовленню властиве широке використання епітетів, а також образне вживання слів (метафора, метонімія, персоніфікація тощо). Усе перелічене здатне привернути увагу читача і вплинути на нього.

Газетний стиль характеризується широким використанням віддієслівних іменників (ВІ) і відіменникових дієслів (ВД), утворених різними словотвірними засобами (а саме: інгових ВІ, напр.: *backing* “підтримка”, *funding* “фінансування”, *thinking* “розмірковування”, префіксальних ВД, напр.: *to embrace* “обнімати(ся)”, *to enact* “уводити в дію (закон)”, *to install* “офіційно призначати на посаду”, суфіксальних ВІ і ВД, напр.: *government* “уряд”, *information* “інформація”, *voter* “виборець”; *to criticise* “критикувати”, *to hasten* “поспішати”, *to threaten* “погрожувати”, конверсійних ВІ та ВД, напр.: *attack* “атака”, *claim* “заява”, *defeat* “поразка”; *to floor* “повалити на підлогу”, *to gesture* “жестикулювати”, *to mask* “маскувати”, а також акцентні ВІ і ВД, які відрізняються від омографічних вихідних одиниць місцем наголосу, напр.: *'contrast* “противага”, *'permit* “дозвіл”, *'suspect* “підозрюваний”; *to con'duct* “поводитися”, *to pro'ject* “проекувати”, *to re'bel* “бунтувати”).

Сфери призначення і застосування газетного стилю, його ознаки та вимоги, яким він має відповідати, виробили в ньому певні мовні форми вираження [15, с. 264]. Отже, своєрідність газетного мовлення виражається саме в експресивних засобах усіх мовних рівнів, а також в особливостях їх використання у газеті.

Проблему жанрових різновидів засобів масової інформації досліджували неодноразово, наприклад: Ірвінг Дір і Гарріет Дір [14, с. 125-129], І. Р. Гальперін [6, с. 295-307], М. М. Кожина [8, с. 179-196], І. В. Арнольд [1, с. 265-272] (авторів подано за хронологією видання написаних ними робіт). Проте класифікація жанрів сучасного газетного стилю не піддається точному, вичерпному розподілу, оскільки цей стиль відзначається надзвичайним різноманіттям і постійно перебуває в розвитку.

Газетна публіцистика як вид масової комунікації є складним явищем завдяки неоднорідності її завдань. Газета – це універсальне джерело інформації про події в різних сферах життя в межах рідної країни та за кордоном. Сучасна газета складається з різноманітних типів текстів і мовленнєвих жанрів, а саме:

– передова стаття (передовиця) – перша стаття, у якій викладено офіційний погляд редакції на актуальну проблему, тему чи питання [9, с. 279]; передова стаття має політико-ідеологічну спрямованість, метою якої є правильне інформування читачів про актуальні міжнародні події;

– стаття – жанр, у якому за допомогою логічних суджень, аргументовано та переконливо подають і узагальнюють важливі явища та проблеми суспільства (статті можуть бути: директивними, проблемними, узагальнювальними, викривальними тощо) [3, с. 152];

– репортаж – оперативний жанр преси, радіо, телебачення, у якому динамічно, з документальною точністю відтворюється дійсність через сприйняття її автором [9, с. 280];

– замітка – коротке повідомлення, у якому подаються конкретні факти, події життя з метою пізнавального чи суспільно-політичного впливу на читача; основна вимога до замітки – висока інформаційна місткість тексту, яка досягається точністю фактів, чіткістю і стислістю викладу думок (замітки бувають хронікальні, повідомлювальні, полемічні та ін.) [9, с. 280];

– кореспонденція – замітка чи повідомлення, надіслані кореспондентом до газети про події в політичному, економічному чи культурному житті (факти аналізуються, узагальнюються і коментуються) [16, Т. 2, с. 332];

– хроніка – коротка інформація про події сучасного життя [16, Т. 4, с. 763-764];

– комюніке – урядове повідомлення, здебільшого про наслідки або хід дипломатичних переговорів [16, Т. 2, с. 307];

– глоса – стисла дотепна, саркастична замітка, яка нагадує епіграму і належить до сатиричного жанру, який часто застосовується у політичній полеміці (мета глоси – впливати на читача неспростовністю своїх аргументів) [16, Т. 1, 698];

– фейлетон – невеликий літературно-публіцистичний твір, у якому висміюються та засуджуються певні недоліки, потворні явища суспільного життя (фейлетони пишуться переважно на злободенні, болісні теми) [16, Т. 4, с. 675];

– памфлет – жанр, у якому гостро викривають політичне, суспільне явище чи особу [9, с. 280];

– оголошення – повідомлення, оповіщення про що-небудь [16, Т. 3, с. 68];

– реклама – оголошення, що використовується як засіб привернення уваги покупців, глядачів, читачів до певних товарів, видовищ, послуг і т.д. [16, Т. 3, с. 891];

– огляд преси – стисле повідомлення про ряд подій або явищ, поєднаних спільною темою [16, Т. 3, с. 66] та інші жанри.

У межах газетної публіцистики можна умовно виділити три типи текстів: інформаційний, аналітичний і художньо-публіцистичний, які реалізуються в різноманітних жанрах. Кожний мовленнєвий жанр є цілісним утворенням, перш за все, системою композиційно-мовленнєвих форм, які, з одного боку, створюють логіко-смыслову, інформаційну сторону змісту, з іншого – становлять конкретну модель функціонального, прагматичного, тобто емоційно-вольового змісту [3, с. 160].

Як зазначено вище, газетний стиль є сферою міжстильової взаємодії, що призводить до ускладнення його структури. Проте, незважаючи на всі жанрово-стилістичні відмінності, цей стиль характеризується достатньою цілісністю та єдністю.

Отже, преса належить до засобів масової комунікації і має всепроникний характер, оскільки висвітлює події та явища, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя, насамперед у політиці, економіці та культурі, інформує про зміни, що торкаються різноманітних сфер людської діяльності. Газетний стиль розглядаємо як окремий стиль, який представляє сферу масової комунікації.

Газетному мовленню притаманна неоднорідна лексика, яка включає як загальноживані слова, так і лексичні одиниці, що належать до різних галузей знань. Таким чином, газетний стиль відрізняється особливою реалізацією потенцій мови, що пояснюється комунікативною спрямованістю та всеосяжністю газетних текстів.

Основними характеристиками газетного стилю вважаємо такі:

1) інформативна функція, яка є провідною функцією газетного стилю, що зумовлено основним призначенням засобів масової інформації;

2) об'єктивність, яка досягається завдяки достовірності, точності й повноті наданої інформації;

3) доступність і зрозумілість, які є результатом логічного викладу думок;

4) емоційно-експресивна функція;

5) неоднорідність лексики, яка представлена не лише у використанні лексичних одиниць різноманітних сфер і стилів, але й у багатстві словотвірних засобів.

У газетному стилі використовуються різні способи словотвору іменників і дієслів, а саме: суфіксальний, префіксальний, префіксально-суфіксальний, новоскладання, словоскладання, скорочення, аббревіація, конверсія тощо. У межах порівнюваних англійських віддієслівних іменників (ВІ) та відіменникових дієслів (ВД), утворених за допомогою різних словотвірних засобів, переважають конверсійні ВІ та ВД. Суфіксальний спосіб словотвору виявився теж продуктивним, але виключно для утворення віддієслівних іменників.

Перспективними вважаємо дослідження різноманітних мовних одиниць саме на матеріалі газетних текстів, оскільки газети є багатим джерелом новотворень, адже мовні засоби газетного стилю постійно перебувають у розвитку, відображаючи зміни в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка : Стилистика декодирования / Ирина Владимировна Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 300 с.
2. Бондарко А. В. К теории функциональной грамматики / А. В. Бондарко // Проблемы функциональной грамматики. – М. : Наука, 1985. – С. 16–29.
3. Брандес М. П. Стилистика немецкого языка / Маргарита Петровна Брандес. – М. : Высшая школа, 1990. – 320 с.
4. Васильева А. Н. Курс лекций по стилистике русского языка / Анна Николаевна Васильева. – М. : Высшая школа, 1976. – 258 с.
5. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / Илья Романович Гальперин. – М. : Изд-во лит-ры на иностр. яз., 1958. – 459 с.
6. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка / Илья Романович Гальперин. – М. : Высшая школа, 1977. – 332 с.
7. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Л. Р. Безугла, Є. В. Бондаренко, П. М. Донець ; під заг. ред. І. С. Шевченко. – Харків : Константа, 2005. – 356 с.
8. Кожина М. Н. Стилистика русского языка / Маргарита Николаевна Кожина. – М. : Просвещение, 1977. – 223 с.
9. Мацько Л. І. Стилїстика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
10. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови / Олександр Данилович Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
11. Станкевич-Шевченко А. Сучасний публіцистичний текст : функціонально-стилістичний аспект. – 2006. – Режим доступу : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1084>.
12. Стеллиферовский А. В. Некоторые структурно-смысловые характеристики информационных газетных текстов / А. В. Стеллиферовский // Функциональные стили: лингвометодические аспекты : сб. науч. тр. – М. : Наука, 1985. – С. 63–73.
13. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К. : Вища школа, 1991. – 272 с.
14. Deer Ir. Languages of the Mass Media : Readings in Analysis (Uses of English) / Irving Deer, Harriet Deer // Linguistics : An International Review. – 1967. – № 37. – P. 125–129.
15. Fleischer W. Stilistik der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, G. Michel, G. Starke. – Wien : Peter Lang, 1996. – 341 s.
16. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / Уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К. : АКОНІТ, 1999. Т. 1. – 1999. – 910 с. – Т. 2. – 1999. – 911 с. – Т. 3. – 1999. – 927 с. – Т. 4. – 1999. – 941 с.